

ဥပကဆာဝါ ဟောစာမှ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများ လေ့လာချက်

လှလှအောင်*

ခာတမ်းအကျဉ်း

ဦးပုညသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အဋ္ဌကထာစာပေလာ ဥပကဆာဝါ ဇာတ်လမ်းကို ဟောစာပုံသဏ္ဍာန်ဖြင့် ရေးဖွဲ့ခဲ့ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဦးပုည၏ဥပကဆာဝါဟောစာမှ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများကို လေ့လာတင်ပြ ထားပါသည်။ ထို့သို့ လေ့လာတင်ပြရာတွင် အခန်း(၁) ဟောစာ၏သဘော၊ အခန်း(၂) စာဆိုဦးပုည၏အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ အခန်း(၃) ဥပကဆာဝါဟောစာမှ လူ့သဘာဝ အဖွဲ့ကောင်းများ လေ့လာချက် ဟူ၍ အခန်း(၃)ခန်း ခွဲ၍ လေ့လာတင်ပြထား ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရ - **အဋ္ဌကထာစာပေ၊ ဟောစာ၊ ဟောစာသဘော၊ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်း။**

နိဒါန်း

မြန်မာစာပေသည် ဗုဒ္ဓစာပေကို အခြေခံပြီး ထွန်းကားလာခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓစာပေ ဇာတ်ဝတ္ထုများသည် မြန်မာစာဆိုတို့၏ စာပေဖန်တီးရေးဖွဲ့မှု စိတ်ကူးဉာဏ်ကို အမျိုးမျိုး ကွန့်မြူးရေးဖွဲ့စရာ အခြေခံအုတ်မြစ် ဖြစ်ပါသည်။ အင်းဝခေတ်မှစ၍ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၊ ရှင်မဟာသီလဝံသ၊ ရှင်အဂ္ဂသမာဓိ စသော ရဟန်းစာဆိုတို့သည် ဗုဒ္ဓစာပေများကို အမှီပြု၍ ဇာတ်လမ်းပါသော ပျို့အသွင်ဖြင့် ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြသည်။ ပျို့စာပေကို ရေးဖွဲ့ကြရာတွင် တရားလည်းပါ၊ စကားလည်းသာအောင် ရေးဖွဲ့ ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဝင်ဇာတ်နိပါတ်ကို အခြေခံ၍ လောက၊ ဓမ္မ၊ ရာဇရေးဆိုင်ရာ မှတ်သားဖွယ်များကို ဇာတ်လမ်းထဲ၌ ထည့်သွင်းရေးဖွဲ့ကြသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓဝင်ဇာတ်နိပါတ်စာပေအဖွဲ့ ပုံစံသစ်များဖြစ်ကြသော ဟောစာနှင့် သာချင်းများ ထွန်းကားလာပြန်သည်။ ပျို့တွင် စာဆိုတို့သည် အတည် အခန့် ဖွဲ့ကြသော်လည်း ဟောစာနှင့် သာချင်းများတွင်မူ မူလဘုရားဟော ဇာတ်နိပါတ်ကို အခြေခံ၍ ဟာသရောစွက်ကာ လောကသဘာဝများကို ဖွဲ့ဆိုလာ ကြသည်။ ဟာသပါအောင် ဖွဲ့ရာ၌ ဘုရားဟောဇာတ်လမ်းပါ ဇာတ်ဆောင်တို့ကို လူ့သဘာဝကျပြီး မြူးမြူးကြွကြွဖြစ်အောင် ဖွဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဟောစာ၏ ပုံစံကပင် ပရိတ်သတ် နာချင်စဖွယ်ဖြစ်အောင် စာဆို၏ အာဝဇ္ဇန်းဖြင့် သွက်သွက်မြူးမြူး

* ဒေါက်တာ၊ ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာပေအဖွဲ့၊ ဘားအံတက္ကသိုလ်

ဖွဲ့ဆိုလေ့ ရှိသည်။ ထိုအထဲတွင် ဦးပုညလည်း အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ စာဆို ဦးပုညသည် ပင်ကိုကပင် ဟာသဉာဏ်ရှိပြီး လူ့သဘာဝအဖွဲ့စွမ်းရည် ထက်မြက်သော စာဆိုဖြစ်သဖြင့် သူ့စာများကို ဖတ်ရသော ပရိသတ်အဖို့ ရယ်ရယ်မောမောနှင့် အဆုံးတွင် နှစ်သက်ခြင်းရသကို ခံစားကြရပါသည်။ ဦးပုညသည် လောကသဘာဝ၊ လူ့သဘာဝကို ရှုမြင်တတ်ပြီးလျှင် အရေးအဖွဲ့လည်း ကျွမ်းကျင်လှသည်။ ဤစာတမ်းတွင် စာဆို ဦးပုည၏ ဥပကဆာဝါဟောစာမှ စာဆို၏ လူ့သဘာဝအဖွဲ့စွမ်းရည်ကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၁။ ဟောစာသဘော

မြန်မာစာပေတွင် အင်းဝခေတ်၌ ပျို့လင်္ကာပေါ်ထွက်ပြီးနောက် သုတ္တန်ဒေသနာ တို့ကို ဝတ္ထု ဇာတ်လမ်း ရည်ညွှန်းဖွင့်ဆို၍ ဟောပြောရန်အတွက် အလင်္ကာဖြင့် မွမ်းမံရေးဖွဲ့သော ဟောစာများ ပေါ်ထွက်လာပါသည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် စာဆို မင်းဇေယျရန္တမိတ်သည် သာချင်း ဟူသော အဖွဲ့အနွဲ့သစ်တစ်မျိုးကို တီထွင်ဖွဲ့ဆိုသဖြင့် ဥတေနသာချင်း၊ ပဋ္ဌာစာရီ သာချင်း၊ စိဋ္ဌမာဏသာချင်းများ ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ မင်းဇေယျရန္တမိတ်၏သာချင်းတွင်-

“အောင်ဆုဆင်မှ၊ မင်္ဂလာကြီး၊ ဟောစာကြိယာ၊ ဩဘာ
 ကျူးဟိတ်၊ ဇမ္ဗူဒိပ်တွင်၊ နိမိတ်အရှည်၊ နိုင်ငံစည်သည်၊
 နတ်ပြည်ကြွေညောင်း၊ ဘေးတော်လောင်းတို့၊ ဖောင်းစလွယ်အပ်၊
 စွဲရွှေယပ်နှင့်၊ ခဝပ်ကြည်ရွှင်၊ မင်းယင်ပြင်မှာ၊ လျှောက်တင်ခြီးရသည်”

ဟု သာချင်းနှင့် ဟောစာ အတူတူပင်ဖြစ်သကဲ့သို့ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ဟောစာမှ သာချင်း၊ သာချင်းမှ ရကန် ဟူသော အဖွဲ့အနွဲ့ ပေါ်ပေါက်လာဟန် ရှိပါသည်။ ဟောစာအရေးအဖွဲ့သည် ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရား ယိုးဒယားကို အောင်မြင်သော ခရစ်နှစ် ၁၇၆၇ ခုနှစ် အရောက်တွင် လူထုကြား၌ ရေပန်းစား၍ ထင်ပေါ်ကျော်ကြား နေသည်ဟု ဆိုပါသည်။^၁

ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းတွင် ဦးပုည၏ ဥပကဆာဝါဟောစာသည် ထင်ရှား လှသည်။ မန်လည်ဆရာတော်ကလည်း ဆာဝါရတု ဟူ၍ ရေးသားဖွဲ့ဆိုခဲ့ပေ သေးသည်။

^၁ Burmese Drama, 1935, 13.

နှောင်းခေတ်ဟောစာများအနက် ဆင်ဖြူကျွန်းဆရာသင်၏ ဗုဒ္ဓဝင်ဟောစာ သုံးတွဲ၊ ဓားပိန်ယိမ်းဆရာဦးမောင်ကြီး၏ ဝေဿန္တရာဟောစာနှစ်တွဲ၊ ဦးလူဖြူအောင်၏ နာရဒဖောင်မျှောဟောစာ၊ ဦးမောင်သိန်း၏ တေမိယဟောစာနှင့် ကိန္နရာဝတီဟောစာ၊ ပဋ္ဌာစာရီဟောစာတို့မှာ ထင်ရှားလှပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကွက်စိပ်စာပြောသဘင်ကို အထက်မြန်မာပြည် မန္တလေး မြို့တော်မှစပြီး အောက်နယ်တစ်ခွင်သို့ ပျံ့နှံ့လာခဲ့သည်။ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၅၀ ခန့်က မန္တလေးမြို့တွင် စာပြောသဘင်များ လွန်စွာခေတ်စားခဲ့သည်။ ဟောစာအရေးအသားနှင့် ပတ်သက်၍-

မြန်မာ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တွင်-

“ဟောစာ / Script with embellishment for oral presentation of jataka stories ဇာတက ဖြစ်ရပ်များ၊ ဇာတကဇာတ်ကြောင်း များကို နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုတင်ပြနိုင်ရန်အတွက် စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့် ရေးသားထားသည့်စာ”

ဟု ဖွင့်ဆိုပါသည်။ အလားတူ ငွေဥဒေါင်း၏ သီးခြားစာဝင်္ဂပါတွင်-

“ဟောစာမှာ ကွက်စိပ်သဘင်၊ ကွက်စိပ်ဆရာများအတွက် ဖြစ်၏ သို့မဟုတ် ကွက်စိပ်ဆရာများ၏စာ ဖြစ်သည်။ ကွက်စိပ်ဆရာ၏ အဓိက အရည်အသွေးမှာ စာ ဖြစ်၏။ ယင်းကွက်စိပ်များကို ရိုက်နှိပ်ထားသော စာအုပ်သည် ဟောစာ ဖြစ်၏”^၂

ဟု ဖွင့်ဆိုပါသည်။

မောင်ခင်မင်(ခေဖြူ)၏ ဘာသာအမြင် စာပေအမြင်စာအုပ်တွင်-

“ဟောရန် ပြောရန် ရည်ရွယ်ရေးဖွဲ့သော ဟောစာသည်လည်း ရွှင်မြူးသွက်လက်သည့် စာပေပုံသဏ္ဍာန်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။”^၃

ဟု ဆိုပါသည်။

အထက်ပါ အဆိုအမိန့်အမျိုးမျိုးကို သုံးသပ်၍ ဟောစာဆိုသည်မှာ ဗုဒ္ဓစာပေ ဇာတက ဇာတ်ကြောင်းများမှ မွေ့ဆိုင်ရာ အသိအမြင်များကို နားလည်လက်ခံနိုင်

^၁ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၉၃၊ ၅၂၉။
^၂ ကြီးမောင်၊ ၁၉၆၉၊ ၂၃၀-၂၃၂။
^၃ ခင်မင်၊ မောင်(ခေဖြူ)၊ ၂၀၁၄၊ ၃၃၉။

စေရန် ရွှင်မြူးသွက်လက်စေရန် ရေးသားထားသည့် စာပေတစ်မျိုး ဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်မိပါသည်။

၂။ စာဆိုအတ္ထုပ္ပတ္တိ

စာဆိုဦးပုညသည် ၁၁၇၄ ခုနှစ် ဖွားမြင်၍ ၁၂၂၉ ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်အနိစ္စ ရောက်သည်။ ဖခင် ဦးမြတ်စံ၊ မိခင်မှာ ဒေါ်လှရင် ဖြစ်ပါသည်။

ငယ်စဉ်က စလေမြို့တွင် ပညာသင်ကြား၍ နောင်သော် အမရပူရမြို့တွင် ပညာဆည်းပူးသည်။ သာမဏေဝတ်ရာတွင် ရှင်ပုည ဟူသော ဘွဲ့ခံယူ၍ ပိဋကတ်၊ ဗေဒင်၊ ကဗျာ၊ လင်္ကာ တတ်ကျွမ်းသဖြင့် မင်းတုန်းမင်းကြီးထံတွင် လက်ဖက်ရည်တော် အရာဖြင့် အမှုထမ်းရာ မင်းလှသင်္ခယာဘွဲ့နှင့် ရွာစည်ရွာကို စားရသည်။

သာယာဝတီမင်းလက်ထက်တွင် ကျောင်းဒါယကာမများ၊ ဗေဒင်မေးလာသော အမျိုးသမီးများနှင့် အဆက်အဆံများသောကြောင့် မြို့အုပ်မင်း သင်္ကာမင်းဖြစ်ပြီး ၁၁၉၉ တွင် လူထွက်ရသည်။ ၁၂၀၆၊ ၁၂၁၄ တွင်လည်း လူထွက်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဦးပုညသည် ရဟန်းလောက၊ လူ့လောက သဘောသဘာဝကို နှံ့စပ်ကျွမ်းကျင်သူ ဖြစ်ပါသည်။

ဦးပုညရေးသားပြုစုသော စာပေမှာ မန္တလေးဘွဲ့မော်ကွန်း၊ ရတနာဒီမော်ကွန်း၊ ဇင်းမယ်နိုင်မော်ကွန်း၊ ဥပကနှင့် ဆာဝါဟောစာ၊ ဝေဿန္တရာဟောစာ၊ ဝေဿန္တရာ ပြဇာတ်၊ ကောသလပြဇာတ်၊ ရေသည်ပြဇာတ်၊ ဝိဇယပြဇာတ်၊ ပဒုမပြဇာတ်၊ ကုသပြဇာတ်၊ မေတ္တာစာ၊ တေးထပ်၊ ဝတ္ထုတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ၁။ ရည်ရွယ်ချက်

ဦးပုညသည် ဥပက၊ဆာဝါဟောစာကို သီတင်းသုံးဖော် ပညာဝံသ၏ တိုက်တွန်းချက်အရ ရေးသားကြောင်း ဥပက၊ ဆာဝါဟောစာ နိဒါန်းတွင်-

“မြတ်နိုးစရာ၊ ရှင်ဆာဝါနှင့် ဆရာဥပက၊ ဝတ္ထုလမ်းကြောင်း ရှိနှင့်ဟောင်းကွင်၊ ပျောင်း၍ကြွအောင်၊ ချိုမြသာယာ၊ စီကုံးပါဟု၊ ဦးပညာဝံသ၊ သမဂ္ဂချင်း၊ သီတင်းသုံးဖော် ရဟန်းတော်က၊ မြွက်ဖော်ဖန်ဖန်၊ တိုက်တွန်းပြန်သောကြောင့်”^၁

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁။

ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

ဥပက၊ဆာဝါဟောစာ ရေးသားရသော ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရဟန်းဘဝမှ လူဝတ်လဲမှုကို တားဆီးလိုခြင်း ဖြစ်ဟန်တူပါသည်။ လောကီလူသားဘဝသည် လိုချင်တပ်မက်မှုတဏှာ၏ ကျေးကျွန်ဖြစ်ရပုံကို သံဝေဂယူစေလိုသည့်အတွက် ဟောပြော သွန်သင်ဆုံးမနိုင်ရန် ရေးဖွဲ့ခြင်း ဖြစ်ဟန်တူပါသည်။

ကိုယ်တိုင်ကလည်း ရဟန်းဘဝ၊ ရဟန်းလူထွက်ဘဝ အတွေ့အကြုံရှိခဲ့သော ဦးပုညသည် လူဝတ်လဲလျှင် ဘုန်းကြီးလူထွက်တို့ လောကလူမှုရေးရာ မကျွမ်းကျင်၊ မလိမ္မာသော် အဘယ်မျှ ဒုက္ခတွေ့တတ်သည်ကို သတိပေးလိုခြင်း ဖြစ်ဟန်တူပါသည်။ မိမိ၏ကိုယ်တွေ့ခံစားမှုအချို့ကို ဆင်ခြင်မိသော စာဆိုသည် ဥပက၏ လူ့သဘာဝကို ထိထိမိမိ ရေးသားလျက် ရမ္မက်ကျွန်၏အဖြစ်ကို သရော်ထားသည့် ဟောစာ ဖြစ်ပေသည်။

၃။ လူ့သဘာဝအဖွဲ့

ဇာတ်လမ်းပါသော ရသစာပေများတွင် လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများ ပါဝင် တတ်ပါသည်။ ရသစာပေကောင်းတို့မည်သည် ပတ်ဝန်းကျင်ဘဝအကွက်ကို မြင်ယောင် လာစေနိုင်စွမ်း ရှိသည်။ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများကို နှစ်သက်ရာမှ မိမိနှင့် မိမိပတ်ဝန်းကျင်ကို ဆင်ခြင်မိခြင်းဖြင့် ဘဝအမောပြေစေနိုင်သည်။

မြန်မာအဘိဓာန် အကျဉ်းချုပ်တွင်-

“သဘော န / သွဇော / သဘာဝ ဖြစ်မြဲ ပြုမြဲ အကြံအစည်၊
အပြုအမူ၊ အနေအထိုင်၊ အလေ့အထ စသည်”^၁

ဖွင့်ဆိုသည့်အတိုင်း လူ့သဘာဝအဖွဲ့တွင် လောကရှိ လူသားတို့ ပြုမြဲ ဖြစ်မြဲရှိသည့် အကြံအစည်၊ အပြုအမူ၊ အနေအထိုင်၊ အလေ့အထများပင် ဖြစ်ပါသည်။

စလေဦးပုညကို မြန်မာတို့၏ ရှိတ်စပီးယားဟု ဦးရွှေကြူးက ဆိုခဲ့ဖူးပါသည်။ ရှိတ်စပီးယားဟု ဆိုရာတွင် လောကသဘာဝ၊ လူ့သဘာဝတို့ကို ထိုးထွင်းသိမြင် တတ်သော ဉာဏ်ရှိရာတွင် တူသောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟူသော အကြောင်းပင် ဖြစ်တန် ရာသည်ဟု ဆရာဇော်ဂျီက ဆိုခဲ့ပါသည်။^၂

^၁ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၁၉၈၀၊ ၁၇၆။

^၂ ဇော်ဂျီ၊ ၁၉၆၃၊ ၁၃။

ဟောစာသည် ဖတ်ရုံသက်သက်မဟုတ်ဘဲ ပရိသတ် နာချင်စိတ်ပေါ်အောင် ဟောနိုင် ပြောနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ဖွဲ့ထားသည့်အလျောက် ဟောစာတွင် စာဆို၏ အာဝဇ္ဇန်းသည် အရေးပါပါသည်။ ဥပကဆာဝါဟောစာသည် ဦးပုည၏လက်ရာ ဖြစ်သည့်အလျောက် လူ့သဘာဝကို ပိုင်နိုင်သည့် စာဆိုဖြစ်၍ မူရင်းဝတ္ထု အတည် အခံစာသည် အာဝဇ္ဇန်းကောင်းဖြင့် ဖန်တီးသော လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများကြောင့် ရွှင်မြူးသွက်လက် အသက်ဝင်လာပါသည်။

၃။ ၁။ ဇာတ်လမ်းကဏ္ဍ

ဗုဒ္ဓဝင်အကြောင်းအရာ ဥပကဆာဝါအတ္ထုပ္ပတ္တိသည် မှတ်သားဖွယ် သံဝေဂ ယူဖွယ် ကောင်းလှသဖြင့် နောက်ပိုင်းတွင် ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော်၊ မန်လည် ဆရာတော်တို့ကလည်း ရေးသားခဲ့ကြပါသည်။

ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော်၏ ဖွားသက္ကရာဇ်မှာ ၁၁၇၉-၁၂၅၆ ဖြစ်ပြီး မန်လည်ဆရာတော်မှာ ၁၂၀၃ ခုနှစ်တွင် ဖွားပြီး ၁၂၈၁ တွင် ကွယ်လွန်သည်။ ဦးပုညမှာ ၁၁၇၄ တွင် မွေးဖွားပြီး ၁၂၂၉ ခုတွင် ကွယ်လွန်သဖြင့် ကျီးသဲလေးထပ် နှင့် မန်လည်ဆရာတော်တို့ထက် စောသည်မှာ သေချာလှပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဦးပုညသည် ဥပကဆာဝါ ရေးသားရာ၌ တထာဂတဥဒါနဒီပနီစာပါ ထေရီဂါထာ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဇိနတ္ထပကာသနီ တို့ကိုမှီ၍ ရေးသားထားသည်ဟု ယူဆရပါသည်။^၁ ထို့ကြောင့် မူရင်းအဋ္ဌကထာထက် ပိုမိုစိတ်ဝင်စားအောင် ချဲ့ထွင်ကြောင်း တင်ပြ ပါမည်။

မူရင်းဇာတ်မှာ ဥပကတက္ကဒွန်းသည် မြတ်စွာဘုရားနှင့် ပဉ္စဝဂ္ဂီတို့ထက် ဆောလျင်စွာ တွေ့သော်လည်း အကျွတ်တရားမရဘဲ ဝင်္ဂီရွာစဏ္ဍိပိမုဆိုး၏ အိမ်ဝင်းတွင်း တဲဆောက်ကာ ကိုးကွယ်ခြင်းခံကာ နေရသည်။ မုဆိုးသည် ဆာဝါအား ဆွမ်းကွမ်း လုပ်ကျွေးရန် တာဝန်ပေးပါသည်။ ဥပကသည် ဆာဝါကို မြင်တွေ့သော် တမ်းတမ်းစွဲပြီး အရူးတပိုင်းဖြစ်မှုကြောင့် ပေးစားလိုက်ရသည်။ ဥပကသည် ယောက္ခမမုဆိုးနှင့် သားကောင် ထမ်းရောင်းရသည်။ ဆာဝါက တစ်နေ့မှ မကြည်ဖြူဘဲ သုဘဒ္ဒ ဆိုသော သားတစ်ယောက်ရလျှင် ဥပကကို စောင်းမြောင်းဆိုမြည်ရာ ဥပကကြီး မခံရပ်နိုင်ဖြစ်၍ ဘုရားထံ ထွက်ပြေးကာ ကျွတ်တမ်းဝင်လေသည့်အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။

မူရင်းဇာတ်တွင် တစ်နေ့သ၌ မုဆိုးကြီးသည် ဆာဝါအမည်ရှိသော သမီးကို ‘ငါဆရာအား ကောင်းမွန်စွာ လုပ်ကျွေးရစ်ဟု မှာ၍ သား၊ ညီတို့နှင့်တကွ တောအမှု

^၁ ကြူကြူသင်း၊ ၁၉၉၅၊ ၄၂။

လုပ်သွားလေ၏’ ဟု ပါရှိသည်။ ဦးပုညကမူ တောအမူလုပ်ရန် မုဆိုးကြီးက တောထွက်ရန်အတွက် တောလိုက်ခွေးပြင်ပုံကို-

“စစ်ခြေယွင်းချော်၊ မတော်၍သူ့တပ်၊ ဆုတ်ကပြီ မှတ်ကာမှ တစ်ခုလပ်ခွေးမသင်းကို၊ တပ်တွင်းကလွတ်၍၊ ရွပ်ရွပ်ချွံချွံ၊ လိုက်လံကိုက်ခဲစေရမည်။ ခွေးလူပျိုသိုး ကျားထက်ဆိုးများကို၊ ပဲခူး၊ ဒလ၊ အောက်ပြေက ရခဲတဲ့၊ ဝဲသူမအရီး၊ အောင်နက်ကြီးကို၊ အပြီးလက်မှတ်၊ စစ်ကဲပေးအပ်၍၊ တပ်မတော်လကျော်က၊ ရန်လာလျှင် လှောင်မိအောင်၊ ဂဠုန်တောင်စွဲရပ်စေ”

ဟု တပ်ခင်းသည့်နယ် ကြီးကြီးကျယ်ကျယ် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ အလုပ်လုပ်လျှင် သေချာ စီမံတတ်သည့် အမူအကျင့်ကို တင်ပြရာ၌ ခွေးပုံစံ ခွေးအမျိုးအစားဖြင့် တစ်ခုလပ်၊ လူပျိုသိုးများနှင့်တွဲဖက်၍ ခွေးအမူအကျင့်များကိုပါ သရုပ်ဖော်တင်ပြထားသဖြင့် စာဟန် ရွှင်မြူး သွက်လက်လာပါသည်။

မူရင်းဇာတ်တွင် ဥပကသည် နက်ဖြန်မိုးသောက်တွင် မုဆိုးကြီးအိမ်သို့ ဆွမ်းစားလာ၍ဟုသာ ပါရှိသော်လည်း ဥပက၊ဆာဝါဟောစာတွင် ဥပကသည် ဆာဝါအိမ်သို့ လာသောအခါ ဖြစ်ပေါ်နေသော အတွေးစိတ်ကို စာဆို၏စိတ်ကူးဖြင့် ဖြည့်စွက်၍-

“ငါကလည်းရဟန်း၊ သူကလည်း အပျိုဖျန်း၊ ယမ်းနှင့်မီးပွား ဆားနှင့်ချဉ်သီး၊ မနီးစေရာ၊ သည်တစ်ခါမှာ၊ ဓမ္မသောက၊ ရန်ဖက်ကြီးကျချည်၊ ခက်စွတကား”^၂

ဟု ဖွဲ့ဆိုထားရာ မရိုးသားသောစိတ်ဖြင့် အိန္ဒြေပျက်၊ နေမထိ ထိုင်မသာ ဖြစ်နေသည့် အတွင်းစိတ်သဘာဝကို ဖော်ကျူးထားပါသည်။

မူရင်းဇာတ်လမ်းတွင်-

“အမဲထမ်းတတ်သည်ဆိုလျှင် သည်မျှပင်ကိုလည်း ငါကြိုက်၏ ဟု မိမိတွင်ပါသော အပေါ်ရုံပုဆိုးကို ပေးဝတ်စေရာ အိမ်သို့ ခေါ်ခဲ့၍ သမီးဆာဝါနှင့် ပေးစား၍”

^၁ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၈-၉။
^၂ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၀။

ဟုသာ ပါရှိပါသည်။ ဦးပုညက မူရင်းဇာတ်တွင် မပါဝင်သော မုဆိုးက သမီးကို ဥပကအားယူရန် နားချသော ဇာတ်ကွက်ကို ချဲ့ထွင်၍-

“အရိုးရင့်လေ၊ အဖိုးမြင့်လေ၊ ဟိုများ၊ ကာလသားကဲ့သို့၊
စိတ်ထားဖြင့် သွေပေဘူး၊ သည်းခြေငြိမ်ဆေး၊ သွေးငြိမ်ဆေး၊
ရှောင်ဝေးချင်ယောင်၊ ဟန်မဆောင်နှင့်”^၁

ဟု အိမ်ထောင်ပြုလျှင် သည်းခြေ၊ သွေးငြိမ်မည်ဖြစ်သောကြောင့် ဟန်မဆောင်ရန် ပြောသော မုဆိုး၏စကားသည် လူတစ်ယောက်ကို ကြည်ညိုလျှင် အဆုံးစွန်ထိ ပေးဆပ်တတ်သော လူ့သဘော၊ လူ့မနေ့ကို ပြဆိုပါသည်။ မိမိလိုရာသို့ ဆွဲ၍ ပြောတတ်သော လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကို သွက်သွက်မြူးမြူးစာဟန်ဖြင့် ရေးထားသည်။

ဥပကနှင့် ဆာဝါယူပြီးနောက် ဆာဝါက ဥပကကို မမြတ်နိုး၍ သီချင်းဖြင့် ပြက်ရယ်ပြုပုံကို တထာဂတဥဒါနဒီပနီတွင်-

“သားငယ်ကို ဖြားယောင်းသော သီချင်းဖြင့် ဥပကကို ပြက်ရယ်မှု ဆို၏၊ ဥပကလည်း ငါ့ကို မလေးမလောက် ဆာဝါဆိုသည် ဟူ၍ဆိုလျှင် ဤမျှသောစကားဖြင့်ပင် ဥပက ငြီးငွေ့၏ မှတ်၍ အထပ်ထပ် ဆာဝါက ပြက်ရယ်မှု ပြုတတ်၏၊ ဥပကလည်း ငြီးငွေ့၏”

ဟုလည်းကောင်း၊

ဇိနတ္ထပကာသနီ ပဋ္ဌမတွဲတွင် ထိုသူငယ် ငိုယိုသောအခါ-

“အမိစာဝါလည်း လွန်စွာငေါက်ငမ်းလျက် သားထမ်းသမား၏သား၊ မုဆိုးနောက်လိုက် လူထွက်မိုက်၏သား ငါ့အား အပူမရှာနှင့် စသည်ဖြင့် တိုက်ခိုက်ထိပါးကာ ဆို၏။”^၂

ဟုသာ ပါရှိ၍ ရသမမြောက်၊ မပေါ်လွင်လှပေ။ ဟောစာတွင်မူ ဆာဝါက-

“ရဟန်းကျိုးပီပီ၊ ကျောင်းဆောင်ထဲမှာ၊ ပျော်လဲမပျော်လို့၊ လူလူလိုလိုရှိပါပဲနှင့်၊ လူထဲကိုလာပြန်ချင်တယ်၊ ဆိုးလူထွက်ကယ်”^၃

^၁ တထာဂတဥဒါနဒီပနီ၊ ၁၉၅၀၊ ၁၄၆။

^၂ ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော်၊ ခုနစ်မပါ၊ ၆၄။

^၃ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၆၊ ၂၃။

ဟု ပြောဆိုသည်။ ရဟန်းလူထွက်တို့အနေနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် အံဝင်ခွင်ကျ မဖြစ် တတ်သည့် သဘာဝကိုပေါ်အောင် ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ ‘ရဟန်းကျိုး’ ဆိုသော အသုံးက ဆိုလိုချက် ထိမိစေသည်။ ဆာဝါက ဥပကအပေါ် အထင်အမြင်သေးသော အမြင်ကို ဖော်ပြနိုင်သည်။

ထိုသို့ ဆဲဆိုသောအခါ ဥပကက-

“သားသီဂီ ရွှေရင်သွေးငဲ့၊ မင်းဆိတ်စာငယ်ရှာသေးလို့ ဖေလေး ဆိုင်းလို့နေ၊ မင်းကြောင့်ပေါ့လေ”^၁

ဟု သားကြောင့် အိမ်ကမထွက်ဘဲ ဆိုင်းငံ့နေရသည်ဟု ပြောသောအခါ ဆာဝါက ထမိန်နီကျင်ကျင်ကို ခါးတင်ထိုး၍ ဥပကကို ကိုက်စားမည့်ဟန်ပန်ဖြင့်-

“ပြေးပါလေ မြန်စွာ၊ လင်မဆာပါဘူး၊ သွားရာ၌တွင်၊ ဆင်ထိုးထိုး၊ ကျားဆွဲဆွဲ၊ မြွေခဲခဲ၊ ဝက်ပက်ပက်၊ မြေအက်၍မျိုမျို၊ သေလို့သေ ရှင်လို့ရှင်”^၂

ဟု ကက်ကက်လန် ရန်တွေ့သည်။ ဥပကကဲ့သို့ မိမိထက် အသက်ကြီးသော ဘုန်းကြီးလူထွက်ကို အပျိုအရွယ်လေး ဆာဝါသည် မည်သို့မျှ မနှစ်သက်နိုင်ပေ။ ထိုသူမျိုးကို လင်လုပ်ရသည့်အတွက် ဒေါသထွက်နေမိမည်ပင်။ ထိုအချက်သည်လည်း လူ့သဘာဝပင် ဖြစ်သည်။ ထိုလူ့သဘာဝအဖွဲ့ကို ဆာဝါအပြောဖြင့် ပေါ်လွင်အောင် ချဲ့ထွင်ရေးဖွဲ့ထားသည်။ ‘လင်မဆာပါ’ ဆိုသည့်အသုံးက ဥပကအပေါ် ခါးသည်းမှု၊ မနှစ်မြို့မှုကို ဖော်ပြနေသည်။ ‘ဆင်ထိုးထိုး၊ ကျားဆွဲဆွဲ၊ မြွေခဲခဲ၊ ဝက်ပက်ပက်’ စသည့် အဖွဲ့များက ဥပကအပေါ် မေတ္တာမရှိသည့်အလျောက် ဥပေက္ခာပြုထားသည့် ဆာဝါ၏စိတ်ကို ဖော်ပြနေသည်။ ဥပကကို ယူရသည့်အတွက် နာကျင်ခံစားမှုကို ဖော်ပြနိုင်သည်။ ဒေါသစိတ်ပြင်းထန်မှုကို သွက်လက်သောစာဟန်က ဖော်ပြနေသည်။ သွက်လက်ပြီး ခံစားမှုအဖွဲ့ပါသော စာဟန် ဖြစ်သည်။ မတူညီသော နှစ်ကြိမ်ထပ် ကြိယာများကို ဆက်တိုက်သုံး၍ ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၆၊ ၃၇။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၆၊ ၃၉။

၃။ ၂။ ဇာတ်ဆောင်ကဏ္ဍ

ဇာတ်ဆောင်၏ ပြုမူလှုပ်ရှားမှုပေါ်မူတည်၍ ဇာတ်လမ်းကို သယ်ဆောင်သွားလေရာ ဇာတ်ဆောင်၏ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများသည် လောကရှိ လူတစ်ချို့တွင် ရှိတတ်သော စရိုက်ကို ဖော်ပြနိုင်သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

၃။ ၂။ ၁။ ဥပက

ဥပကသည် မြတ်စွာဘုရားကို ဝါဆိုလပြည့်နေ့တွင် ပဉ္စဝဂ္ဂါငါးဦးတို့ထက်အလျင် ဂယာသီသရွာသို့ မရောက်ခင် လမ်းခရီးတွင် ဆောလျင်စွာ ဖူးမြော်ခဲ့ဖူးသူ ဖြစ်သည်။ သို့သော် တရားဦးမရှာထိုက်သူ ဖြစ်သဖြင့် ကျွတ်တမ်းမဝင်ခဲ့ရသူ ဖြစ်သည်။ စဏ္ဍမိမုဆိုးက ဥပကအား ရဟန္တာအမှတ်ဖြင့် ကိုးကွယ်သဖြင့် မုဆိုး၏သမီး ဆာဝါက ဥပကကို ဆွမ်းကပ်လှူဒါန်းပါသည်။

ဥပကသည် ဆာဝါကိုတွေ့မြင်ပြီးနောက် ကျောင်းတွင် ဆွမ်းကိုမျှ မသုံးဆောင်နိုင်ဘဲ ငေးမှိုင့်တွေဝေ၍ သူ့အနား ဆာဝါရှိနေသည့်ပမာ ကယောင်ကတမ်းဖြင့်-

“တိုးပါနှင့်လူဆီ၊ သီပါနှင့်လူအနား၊ ကိုယ်တို့မှာ ကြောင်တောင်နှင့် အိုပြောင်ရန်များ”^၁

အမူပိုပြီးပြော၍-

“ရွှေပါးတော်မို့မို့ကို၊ ကိုက်လိုက်လို့နော်၊ တစ်သက်ပန် ပုန်းရောမည်၊ ဘုန်းရွှေမှော်”^၂

ဟု ကြိမ်းသံဖြင့် ပြောဆိုခြင်းဖြင့် ဇာတ်ကောင်၏အတွေးစဉ်ကို အနုစိတ် ခြယ်မှုန်းပါသည်။ တဏှာ၏ဖမ်းစားခံရသော လူ၏စိတ်သည် ပုံမမှန်ဘဲ အရူးတစ်ယောက်ကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သည့် သဘာဝကို ပြဆိုပါသည်။

စဏ္ဍမိမုဆိုးက ခက်ခဲတတ်သည့် လောကသဘာဝကို သိရှိသူပီပီ တစ်နှစ်ကျော်၊ နှစ်နှစ်ကြာ ဆိုင်းငံ့ရန် တောင်းဆိုသည်ကို ဥပက က-

“အားပါးလည်းနာပါရဲ့၊ တဏှာအကောင် သည်ခေါင်းပြောင်ကို ချီးမြှင့်မြတ်လေး၊ လှူဒါန်းပေးလို၊ ကုသိုလ်ဘယ်မှာ ပွားနိုင်ရာလိမ့်”^၃

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၂-၁၃။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၂-၁၃။
^၃ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၈။

ဟုဆိုကာ ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။ လူတို့သည် မိမိလိုအင်ဆန္ဒပြင်းထန်လျှင် မည်သို့မည်မျှ ဆိုင်းငံ့မနေတတ်သည့် သဘောစရိုက်ကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ ရဟန်းပင် ဖြစ်လင့်ကစား တဏှာ၏ ဖမ်းစားခြင်းခံရသောအခါ မရှက်မကြောက်တတ်သည့် သဘာဝကို ဖော်ပြသည်။ အားပါးလည်းနာပါရဲ့ ဟူသောအသုံး၊ တဏှာအကောင် သည်ခေါင်းပြောင်ဆိုသော အသုံးများက တဏှာနှင့်ယစ်မူးနေသော ဥပက၏ ကြိုက်မရှက်စရိုက်ကို ပေါ်လွင်စေသည့်အပြင် သရော်သည့် သဘောလည်း ပါသည်။

တက္ကဒွန်းရသေ့ဖြစ်သည့်အလျောက် ဒါယကာမကို ချစ်ကြိုက်မိသည့်အတွက် မုဆိုးကြီးက မေးသည့်အခါ-

“ငါဆရာမူ၊ ဟိုမှာမယွင်း၊ ဟိုသင်းကိုဝ၊ ဟိုအိမ်ဝဝယ်၊
ဟိုလှလှအား၊ ဟိုအနားတွင် ဘွားခနဲပင်၊ ဟိုဟာကို
မြင်သောကြောင့်၊ ငါလျှင်ယခု၊ ဟိုဟာကို ပြချင်လို့ ဟိုသူကြောင့်
ဟိုအနာကပ်ရောက်ပါသည်”^၁

ဟု ဖြေဆိုရာ အပြစ်အနာအဆာရှိ၍ မရိုးသားသောစိတ်ကြောင့် တဟိုဟိုနှင့် ထစ်အတတ်သော လူ့သဘော၊ လူ့သဘာဝကို ဖော်ပြပါသည်။ လူ့ကျင့်ဝတ်ကို ချိုးဖောက်မိလျှင် စိတ်ထဲ၌ ထစ်ငေါ့နေဟန်ကို စကားထစ်ငေါ့ဟန်နှင့် သွယ်ဝိုက်ဖွဲ့ဆိုထားသည်။

ဥပကသည် အမဲထမ်းရသည်ကို ရှက်သော်လည်း ရွာပြင်သို့သွားရာ တောသွား၊ ထင်းခွေ၊ ရေခပ်လာသော ရွာသူများနှင့် ပက်ပင်းတွေ့သောအခါ-

“ကြောက်ငွေ့ပါပါ၊ စာအံသည့်နှုတ်ဖျား၊ တရားဟောသည့်
နှုတ်လျာနှင့် အသာယပ်ဆွဲ၍၊ အမဲများဝယ်လိုက်ကြ ဒကာမရဲ့”^၂

ဟု ကြောက်ကြောက်ရှက်ရှက်ဖြင့် မဝံ့မရဲ အလွဲလွဲ အမှားမှား ဟစ်ရှာသည်။ ရွာသူများက ဝိုင်း၍ ဩဘာပေးကြသည်။ ရသေ့အနေဖြင့် လောကီလူ့ဘောင်တွင် အံ့မဝင်၍ ရှက်ရွံ့နေသော ဥပက၏စရိုက် ပေါ်လွင်သည့်ပြင် ဘဝဟောင်းကအစွဲသည် ချွတ်၍ မကျွတ်တတ်သည့် သဘာဝကိုလည်း ပေါ်လွင်စေပါသည်။

၃၊ ၂၊ ၂။ ဆာဝါ

ဆာဝါသည် မုဆိုးစဏ္ဍမိ၏သမီး ဖြစ်သည်။ မုဆိုးစဏ္ဍမိက ဥပကအား ရဟန္တာအမှတ်ဖြင့် ကိုးကွယ်ရန် အိမ်သို့ခေါ်လာလေသည်။ လှလည်းလှ၊ ယဉ်လည်းယဉ်

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၆။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၃၃။

ကြန်အင်ငါးမျိုးဖြင့် ပြည့်စုံသော ဆာဝါသည် မုဆိုးအား ကြိုဆိုရန် ခြေတစ်သန်း ကုဋေတစ်သန်းတန်အောင် အကြိုထောက်ရာ ဥပကကိုမြင်သည်နှင့်-

“မိရှင်ဆာဝါ၊ သူ့မျက်နှာကို၊ ရှုကာဆိုလေ၊ အိုမွေးဖေငဲ့၊
တစ္ဆေရောင်ရောင်၊ သဘက်ကောင်လိုလို၊ ဘီလူးအိုဟန်ပန်
သဏ္ဍာန်ရွတ်တွ၊ သည်လင်းတကို၊ ဘယ်ကိစ္စနော် ခေါ်ခဲ့လေခြင်း၊
မြင်ပြင်းစရာ၊ ရွှေရင်ခုန်၍၊ တုန်လှပါသည်။ မကြာခဏ၊
သည်ရွတ်တွကို၊ မောင်းလိုက်ဖခင်၊ ယခုပင်”^၁

ဟု ဆိုကာ ဥပကကို မောင်းချစေချင်သည်။ တစ္ဆေ၊ သဘက်၊ ဘီလူး၊ လင်းတ၊ ရွတ်တွ အသုံးအနှုန်းဖြင့် ဆိုးဝါးလှသည့် ဥပက၏ရုပ်ဆင်းသဏ္ဍာန်ကို ပေါ်လွင်စေပြီး ရုပ်ဆိုးသည်ကို မနှစ်သက်သည့် ငယ်ရွယ်သည့် မိန်းမသဘာဝကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ မိန်းမပျိုလေးတို့သဘာဝအတိုင်း အသက်ကြီးအရုပ်ဆိုးသူများကို မနှစ်သက်နိုင်သည့်စိတ်ကို အပြောဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားသည်။

ဖခင်မုဆိုးက ဥပကကို ကြည်ညိုလွန်း၍ ဆာဝါနှင့် ပေးစားမည်ဟု ဖျောင်းဖြူပြောသောအခါ ငယ်ရွယ်သူပီပီ အသက်ကြီးသူနှင့် ယူမည့်အစား စိန်စားသေချင်ပုံ၊ သီလရှင်သာ လုပ်လိုပုံကို-

“လောကအရေး၊ လူထွက်စုတ်နှင့်၊ ကျွန်ုပ်ကိုပေးလျှင် ကြေးနှင့်
ရွှေလှော် ဂဟေဆော်သည့်နှယ် တော်ပါဘူး နော်ဖေ၊ စိန်စား၍
သေသော်မှ၊ တော်လေသေးစင်စစ်၊ လင်ဖြစ်လျှင်ရှုံး၊ လင်သစ်တုံးကို၊
နှလုံးတိမ်းပါး၊ အိမ်ထောင်မှား၍၊ မယားကိုယ်ရည်၊ ယုတ်တတ်
သည်တဲ့”^၂

ဟု ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ မည်သို့မျှ မအပ်စပ်ပုံကို ကြေးနှင့်ရွှေလှော် ဂဟေဆော်သည့်နှယ် ဥပမာအလင်္ကာဖြင့် ထင်ရှားအောင် ပြဆိုသည်။ မည်မျှအသုံးမဝင်၊ အရည်အချင်းမရှိကို ‘လင်သစ်တုံး’ အသုံးအနှုန်းဖြင့် ဥပကအပေါ် အထင်သေး၊ ရွံရှာသည့် ဆာဝါ၏စရိုက်နှင့် အသက်ကြီးကြီး၊ ရုပ်ဆိုးဆိုးကို မနှစ်သက်သည့် ငယ်ရွယ်သူတို့၏ သဘာဝကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၅။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၂၂။

ဖခင်၏ ဆင်စီးခြင်းရုံစေချင်သော မေတ္တာကို သဘောပေါက်သော်လည်း တိုက်တွန်းလွန်းသော ဖခင်ကို အားလည်းနာ၊ ဥပကကို ယူရမည့်အရေးကို ကြောက်ရွံ့လှသဖြင့် စိတ်ပေါက်ပေါက်ဖြင့် ဆိုပုံကို-

“ဥပကမှင်စာ၊ မောင်လူထွက်ကို၊ သမက်ပင် လုပ်ပါတော့၊
ကံသာစင်စစ်၊ ကိုးကွယ်ရာ ဖြစ်တော့သည်၊ မချစ်မကြိုက်၊
ပါပဂြိုလ်တိုင်လို၊ ပြစ်တိုင်နှင့်ကိုက်ကမင့်၊ အလိုက်ကယ်ဘာသာ၊
ဖြစ်ရပါတော့မည်၊ နောင်ခါလာ နောင်ခါဈေး၊ ဆွေးဆွေးမွေ့မွေ့၊
တွတွအိုအို၊ ယိုယိုစောင်းစောင်း၊ နှစ်လို့သာ ပေါင်းပါမည်”

ဟု ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ ဖခင်ကို စိတ်ချမ်းသာစေချင်သော သမီးကောင်းစရိုက်နှင့် ကံကို ယုံကြည်သောစရိုက်ကို တွေ့ရပါသည်။ ပြဿနာကို ရင်ဆိုင်မဖြေရှင်းဘဲ နောင်ခါလာ၊ နောင်ခါဈေး သဘောထားတတ်သည့် လူ့သဘောကို ဌာန်တူဗျည်းများဖြင့် ‘ဆွေးဆွေးမွေ့မွေ့၊ တွတွအိုအို၊ ယိုယိုစောင်းစောင်း’ ပေါ်လွင်အောင် သုံးနှုန်းခြင်းဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။ အထက်ပါ နှစ်ကြိမ်ထပ်စကားလုံးများက ဆာဝါ၏ စိတ်ပျက်စိတ်ကုန်နေသည့် စိတ်ခံစားမှုကို ဖော်ပြနေပါသည်။ ဒေါသစိတ်ဖြင့် ခပ်ဆတ်ဆတ်၊ ခပ်တင်းတင်း ပြောသည့်လေသံ ပေါ်သည်။

၃၊ ၂၊ ၃။ မုဆိုး

မုဆိုးစဏ္ဍမိသည် ဝင်္ဂဇနပုဒ်ရှိ ရွာငယ်တစ်ခု၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်သည်။ မုဆိုးစဏ္ဍမိသည် ဥပကကိုတွေ့သော်-

“ပုမ္မကမ္မ၊ ရှေးကဆက်လက်၊ ချရေစက်ကယ်ကြောင့် အရ
စေတနာ သွန်းဖြိုးကာ ပစ္စည်းဒါယကာခံမည် ဖြစ်၍”

စိတ်ပူပင်တောင့်တစရာ မရှိကြောင်း ရွာသို့လိုက်ခဲ့ရန်-

“ရပ်ရွာဌာနီ၊ လွန်စည်ပင်သည်၊ ရွာဝင်သို့၊ ကြွပါ၊ လိုက်ပါ၊
လေးဖြာပစ္စယ၊ ကျောင်းကန်ဆောက်၍၊ ချီးမြှောက်ပမည်၊
တောင့်တစရာ မရှိပါဘူး၊ မံသာဘောဇန၊ ရသထူးခြား
ဟင်းကောင်းနှင့် ဆွမ်းကောင်း စားရလိမ့်မည်”^၁

ဟု ဖိတ်ခေါ်သည်။ ဥပကရုပ်ဆင်းသည် ကြောက်မက်ဖွယ် ဖြစ်သော်လည်း ရှေးရေစက်ကြောင့် သံယောဇဉ်ဖြစ်မိပုံနှင့် လူ့စိတ်၏ အကြိုက်ချင်း၊ အလေးထားပုံချင်း

^၁ ပုညဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၄-၅။

မတူညီပုံ၊ အံ့ဩစရာကောင်းပုံကို စဏ္ဍမိမုဆိုးတွင် တွေ့မြင်ရပါသည်။ မုဆိုးသည် မိမိသမီးအပေါ် အရူးအမူးစွဲလမ်းသော ဥပကအား ကုသိုလ်လမ်းပွင့်ရန် သုံးလေးဝါ ဝတ်ရန် အချိန်ဆိုင်းသည်။ သို့သော် မရသဖြင့် သမီးကိုချစ်၍ စိတ်ပူပန်သည့် ဖခင် တစ်ယောက်အနေဖြင့် လောကုတ္တရာမှလောကီသို့ ကူးပြောင်းရာတွင် ခက်ခဲကျပ်တည်း တတ်သည့်သဘောကို သိရှိသဖြင့် သမီးကိုယူပြီးနောက် မည်သည့်အလုပ် လုပ်ကိုင် ကျွေးမွေးမည်နည်း ဟု မေးမြန်းဟန်ကို-

“အသက်မွေးစရာ၊ ကိုယ်တော်မှာသတ္တိ၊ ဘယ်ပညာရှိသလဲ၊
ယောင်တိယောင်ကမ်း၊ စမ်းတဝါးဝါး တော်ရုံများနှင့်၊ လူသားတို့
ဘုံခွင်၊ ယောင်လို့များဝင်ခဲ့လျှင်၊ မိရှင်ဆာဝါ၊ ဆဲလွန်းလို့
ဖွာလတ္တံ့၊ ဆာဝါကလည်း နှုတ်ကောင်းကောင်း၊ ကိုယ်တော်ကလည်း
ကုပ်ချောင်းချောင်းနှင့်၊ ခေါင်းမူး၍ဝေစရာ၊ အတိတ်မှာ”^၁

ဟု မေးမြန်းစူးစမ်းပါသည်။ ယောင်တိယောင်ကမ်း၊ စမ်းတဝါးဝါး၊ တော်ရုံဆိုသည့် အရပ်သုံးစကား အသုံးအနှုန်းဖြင့် ရဟန်းလူထွက်တို့ လောကီလူ့ဘုံတွင် မကျွမ်းကျင်၍ အခက်အခဲတွေ့မည့် ဖြစ်ရပ်ကို ရှင်းပြသည်။

‘ဆာဝါကလည်း နှုတ်ကောင်းကောင်း ကိုယ်တော်ကလည်း ကုပ်ချောင်းချောင်း’ ဝဏ္ဏတူများဖြင့် နဘေထပ်ကာ အသံအဆင်အကွက်ဖော်သည့် အဖွဲ့မှာ ဥပက အိမ်ထောင်ပြုသော် အခက်တွေ့မည့်ဖြစ်ရပ်ကို ထင်ရှားစေပါသည်။ ဖခင်တစ်ယောက်၏ အိမ်ထောင်ပြုမည့် သမီးအပေါ် ထားရှိသော ပူပန်စိတ် သဘောသဘာဝကို ဖော်ပြနိုင် ပါသည်။

မုဆိုးအမဲလိုက်ပြီး ပြန်လာသောအခါ ဥပကကို မမြင်၍ သမီးဖြစ်သူ ဆာဝါကို ဗေဒင်မေးရန် စုန်းနတ်တင်ရန်ဆိုပြီး-

“နင်အတတ်ကြောင့် နင့်လင်၊ ရိပ်ခြည်မှမြင်ပြီဘူး၊ ယဉ်ပါစ
မဆာဝါ၊ လှပါစ မုဆိုးမ၊ ကောင်းပါစ အမွေး၊ ဘယ်နှစ်များ
ရှိသေးသလဲ၊ သားကလေးတစ်ယောက်နှင့်၊ ယောင်ချောက်ချောက်
ခုတလိ၊ နင်ရှိပြီး”^၂

ဟု ကြိမ်းမောင်းသည်။ ဦးပုည၏ဉာဉ်အတိုင်း ‘ယဉ်ပါစ မဆာဝါ၊ လှပါစ မုဆိုးမ၊ ကောင်းပါစ အမွေး’ ဟု သရော်တော်တော် လှောင်ပြောင်သည့် အမေးစကားသည်

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၉။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၄၄။

အလံမရှိသော ရထား၊ တံခွန်မရှိသော ဘုရား၊ လင်မရှိသော မိန်းမ မတင့်တယ်သော လောကသဘာဝကို သိရှိသော ဖခင်တစ်ဦး၏ မချီတင်ကဲဖြစ်နေသည့် ခံစားချက်နှင့် ကြီးမားသည့်မေတ္တာကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ စိတ်ထိခိုက်ပင်ပန်းနေသော ခံစားမှု ကိုပင် ဦးပုညက အာဝဇ္ဇန်းရွှင်ရွှင်နှင့် မြူးမြူးသွက်သွက် ရေးဖွဲ့ထားရာ ဟာသရသ မြောက်သည်။

၃၊ ၂၊ ၄။ ခေတ်ပုံရိပ်

ကုန်းဘောင်ခေတ် ရဟန်းပညာတတ်များသည် လူဝတ်ကြောင်ဘဝကို ပြန်ဝင်ကာ ဗရာဝါသဒုက္ခ ဖွဲ့နှောင်တတ်ကြသည့် အဖြစ်မျိုး များစွာ ရှိခဲ့ပါလိမ့်မည်။ စာဆို ဦးပုညကိုယ်တိုင်ပင် ထိုကဲ့သို့ လောကုတ္တရာမှ လောကီနယ် ဝင်ခဲ့သော အဖြစ် ရှိခဲ့သည်။ မြင့်မြတ်သော သာသနာ့ဘောင်မှ နိမ့်ကျသော လောကလူ့ဘောင်သို့ ဆင်းရဲဝင်ရောက်ကြသော ရဟန်းပျိုများ၏အဖြစ်က နှမြောစရာ ဖြစ်ပါသည်။ ရဟန်းဘဝကို စွန့်၍ လူအဖြစ်ကို ခံယူကြသော ရဟန်းတို့တွင် ဒုက္ခမျိုးစုံ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့ကြ ရသည်။ ဤအချက်ကို သံဝေဂယူနိုင်စေရန် ဥပကဆာဝါဟောစာ ရေးဖွဲ့ပုံရသည်။

မန္တလေးခေတ်ကို နောက်ခံထား၍ ရေးဖွဲ့သော မစ္စတာမောင်မိုင်း၏ မှာပုံတော် ဝတ္ထုတွင်လည်း ‘ဗာကရာလူထွက် ဦးကျော်ဒွေးကြီးမှာလည်း ဥပကဆာဝါထံမှ ဥကပ ကဲ့သို့ပင် ဖြစ်လေသည်’ ဟု ပါရှိသည်။

ဦးပုညသည် ဥပကဆာဝါဟောစာကို ခေတ်ကာလ၏ လိုအပ်ချက်အရ ရေးသားကြောင်း-

“ကာလဉာဏ် ခပ်ပါပါ၊ လင်္ကာဉာဏ် ခပ်ပွေ့ပွေ့၊ စကားပြေ ခပ်သွင်းသွင်း၊ ဋီကာဉာဏ်ခင်းတော့မည်”^၁

ဟု နိဒါန်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သည်။ လူထွက်လိုသော ရဟန်းသံဃာတို့အား ဆာဝါနှင့် ဥပကဖြစ်ရပ်ဖြင့် သတိပေးဆုံးမလိုရင်းဖြစ်ကြောင်းကို-

“ယခုအခါ၊ သာသနာတွင်၊ သိက္ခာရွက်ထမ်း၊ ရဟန်းသူတော်၊ မထေရ်ကျော်တို့၊ လျှပ်ပေါ်လော်လီ၊ လူဘောင်ကိုပြိုကြမည်၊ စိတ်ကူးသည်ကို၊ အတည်ကျကျ၊ ငြိမ်သက်လှအောင် ဆုံးမကာ”^၂

ဟု ထိုခေတ်ကာလပုံရိပ်ကို မီးမောင်းထိုးပြခဲ့သည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁-၂။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၄၀။

ဥပကက ဆာဝါကို စွဲလမ်းစိတ်ကြောင့် လောကုတ္တရာနယ်ပယ်သို့ ကူးပြောင်းလိုသော အတွေးစဉ်ကို အနုစိတ်ခြယ်မှုန်းရာ၌ ဝတ်နေကျသင်္ကန်းပင် ယားယံနေရသည့် ဖြစ်အင်၊ အသုဘတရားကို နှလုံးသွင်းပြီး အရိုးခေါခေါနှင့် အသုဘသဘောရှိပြီး ဒွာရကိုးပေါက် ယင်ကြီးကျ၍ စွဲမက်စရာ မရှိကြောင်း၊ မည်မျှပွားများစေကာမူ မအောင်မြင်ကြောင်း-

“ကမ္မဋ္ဌာန်းအားလုံး၊ ဘရုံးစာရင်း၊ ရှောင်ကွင်းဝေးဝေး၊ ဘယ်များကို ပြေးလေဘိ၊ ဇောချွေးကြီးကွက်၊ ကြိုက်သွေးကြီးပွက်၍၊ စိတ်ဝိတက်ကာမ၊ တအုံ့လုံးကြွလျက်၊ ဝတ်နေကျသင်္ကန်း၊ လွမ်းနေကျ အဝတ်လွှာ ယားတဲ့လို့လာသည်”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ ကာမဂုဏ်စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာလျှင် မည်သို့မျှ တားဆီးမနိုင်သော လူ့သဘာဝကို ဖော်ပြပါသည်။

ဥပကသည် ဆာဝါနှင့်ယူလိုသော အလိုဆန္ဒပြည့်ဝ၍ ခေါင်းပေါင်းပေါင်း၍ ဝတ်သည့်ပုဆိုးမှာ ဒေါင်းသိုးဆွဲကာ ရွတ်ဖူးအံဖူးသည့် ပရိတ်ကြီး(၁၁)သုတ်၊ မန္တန်၊ မန္တရားများ ရွတ်ဆိုပုံကို-

“အဟံ ဥပက ပိယံဟောတု၊ ဟုလုဟုလု၊ သွားဟ တက်ဖူးသည့် မန္တန်၊ အံဖူးသည့်မန္တရား၊ ကြားဖူးသည့်ဂါထာ၊ အဖြာဖြာကို၊ အာသံဟိန်းဟောက်၊ ကျောင်းသံများပေါက်အောင်၊ ရွတ်မြောက်ပြီးခါ၊ ထွက်ခဲ့လာ၍”^၂

ဟု ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ စိတ်ပျော်ရွှင်လျှင် စိတ်လွတ်ကိုယ်လွတ် ဖြစ်တတ်သည့် လူ့သဘာဝ၊ လူဝတ်လဲထားသော်လည်း ရဟန်းအကျင့်သဘာဝကို မပြောင်းလဲနိုင်သည့် လူ့သဘာဝကို သဘာဝကျကျ တင်ပြထားပါသည်။

သင်္ကန်းဝတ်ဖြင့် နေထိုင်သည့်ခလေ့ကို ကျင့်သားရသော ဥပကသည် အိမ်ထောင်တာဝန် ဖိစီးလာသောအခါ ဆာဝါ၏တိုက်ရိုက်မြည်တွန်ဆဲဆိုမှုကို-

“ကျိန်သာကျိန်ကြ၊ ကျိန်စာဝလျှင်၊ လူလုသတဲ့၊ ကျိန်လိုက်ကွဲနော်မိ၊ စိတ်လားလားရှိပါဘူး၊ ရယ်ခီခီသာ၊ သူ့မျက်နှာမှာ၊ ဘယ်ခါမပျက်၊ ကာမဂုဏ်ရမ္မက်တဲ့”^၃

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၁၁။
^၂ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၅၁။
^၃ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၃၂။

ဟု ဥပကအတွေးဖြင့် တင်ပြထားသည်။ ကာမဂုဏ်စိတ်ဖြင့် တစ်ဖက်သတ်ချစ်နေရသူ ဥပကအနေနှင့် စိတ်လျှော့အရှုံးပေးရဟန်ကို လူ့သဘာဝကို ကျွမ်းကျင်ပြီး အရေးအဖွဲ့ ပိုင်နိုင်သော ဦးပုညက သဘာဝကျကျ ရေးဖွဲ့ထားသည်။

‘ကျိန်စာလျှင် လူလှသတဲ့’ အရပ်သုံးဆိုရိုးစကားဖြင့် ဆာဝါအပေါ် အပြစ် မမြင်သည့် ဥပက၏စိတ်ကို ဟာသမြောက်အောင် ဖော်ပြထားသည်။ ‘စိတ်လားလား ရှိပါဘူး ရယ်ခိခိ’ အဖွဲ့ဖြင့် ဥပက၏ ရွှင်ပျသောအမူအရာမှတစ်ဆင့် ဥပက၏ ဆာဝါအပေါ် မေတ္တာမပျက်သည့် စိတ်ထားကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ မုန်းလျှင်အပြစ်၊ ချစ်လျှင်အကျိုး၊ မြတ်နိုးလျှင်သဒ္ဓါ ဖြစ်တတ်သည့် လူ့သဘာဝသဘာဝကို ထင်ရှားစွာ တင်ပြနိုင်ပါသည်။

ဥပကသည် သူလာလျှင် ဆာဝါက ကွမ်း ဆေး လက်ဖက်နှင့် အကြိုထောက် လာမည်ဟု မျှော်လင့်သည်။ ကွမ်း ဆေး လက်ဖက်နှင့် အကြိုမထောက်ရကောင်း လားဟု ပြောလိုဟန်ကို-

“ဟေ့ ဒကာမလေး၊ အတွေးဆာဝါ၊ ရတနာငဲ့၊ ကျုပ်လာပြီးခု၊
ဘယ်နှယ်ပြုမတုန်း၊ ကွမ်းတစ်ရာ၊ ဆေးတစ်ဖွာမှ၊ ဆီးကာ
မတယ်၊ ကိုယ်နှယ်ထိုင်ရာမှ၊ အမယ်မင်းမျက်နှာထား၊ ကိုယ့်လင်သား
ကိုပင်၊ တစ်ပါးကလူလိုပင်၊ မဆိုမဟ၊ ဣန္ဒြေလှသည်”^၁

ဟု ဖွဲ့ဆိုပါသည်။ ‘တစ်ပါးကလူ၊ မဆိုမဟ၊ ဣန္ဒြေလှ’ အသုံးအနှုန်းဖြင့် ဆာဝါ၏ ဥပကအပေါ် မုန်းတီးသောဟန်ပန်ကို ပေါ်လွင်စေသည်။ အမုန်းခံစားမှု အမူအရာကို ဖွဲ့ရာ၌ ‘ဣန္ဒြေလှ’ ဟု ဆန့်ကျင်ဘက်စကားလုံးကို သုံး၍ သရော်ထားသည်။ ချစ်ကြိုက်၍ ယူထားသော အိမ်ထောင်မဟုတ်သဖြင့် ခပ်စိမ်းစိမ်း တုံ့ပြန်သော ငယ်ရွယ်သူ၏ သဘောသဘာဝနှင့် လူရေးလူရာကို နားမလည်၍ ဝှက်ကျရသည့် ဥပက၏ဖြစ်ရပ်ကို ဧည့်သည်ကို ကွမ်း ဆေး လက်ဖက် တည်ခြင်းဖြင့် ခရီးဦးကြို ပြုတတ်သည့် လူမှုကျင့်ဝတ်ထုံးစံကို ဖော်ပြပါသည်။ ထို့ပြင် လူရေးလူရာကို နားမလည်သော ရဟန်းလူထွက်တို့ လောကီတွင် ကြုံတွေ့တတ်သည့် သဘာဝကို ဥပကဖြစ်ရပ်မှတစ်ဆင့် သတိပေးတင်ပြထားပါသည်။

^၁ ပုည၊ ဦး၊ ၁၉၅၉၊ ၃၀။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဦးပုညသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းတွင် လူထွက်လိုသော ရဟန်းများကို ဥပကဆာဝါဇာတ်လမ်းဖြင့် သတိပေးလမ်းပြလိုသောကြောင့် ဟောစာပုံစံဖြင့် ရေးဖွဲ့ တင်ပြထားပါသည်။

မူရင်း တထာဂတဥဒါနဒီပနီတွင် အတည်အခံ ရေးသားထားသည်ကို မုဆိုး တောလိုက်ခါနီး ခွေးတပ်ဆင်ပုံ၊ ဆာဝါဇာအလှကြောင့် ဥပက မစားနိုင် မသောက်နိုင် အချစ်သောကဖိစီးနေပုံ၊ ဆာဝါနှင့်ရမှ အမဲလိုက်အလုပ်ကို မလုပ်တတ်မကိုင်တတ် လုပ်ရပုံ၊ ဆာဝါဇာနိပ်စက်မှုဒဏ်၊ ပြက်ရယ်မှုဒဏ်ကို အလူးအလဲခံရပုံတို့ကို အာဝဇ္ဇန်း ရွှင်ရွှင်ဖြင့် စိတ်ကူးနှင့်ချဲ့ထွင်၍ လူ့သဘာဝအဖွဲ့ကောင်းများအဖြစ် ဖန်တီးထား ပါသည်။

ဇာတ်ဆောင်ပြောစကားဖြင့် ဇာတ်လမ်းကို သယ်ဆောင်ရာတွင် ဥပက၏ လှုပ်ရှားမှုဟန်ပန်ကို ဇာတ်ကွက်အလိုက် အနုစိတ်သရုပ်ဖော်တင်ပြသည်။ ဥပက၏ အတွေးစဉ်၊ ခံစားမှုကို လူ့သဘာဝနှင့်အညီ အနုစိတ်ဖော်ကျူးတင်ပြပါသည်။ ကိလေသာကို စွဲလမ်း၍ လောကရေးမကြွယ်သော ရဟန်းလူထွက် အဖြစ်အပျက်ဖြင့် ကိလေသာအပြစ်ကို ပြသနိုင်ပါသည်။ ဖခင်၏စကားကို လိုက်နာ၍ ဥပကကို ယူရ သော်လည်း မနှစ်သက်၍ ဆဲရေးနေသော ဆာဝါဇာစရိုက်မှ ငယ်ရွယ်သူတို့၏ သဘာဝကို ဖော်ကျူးနိုင်ပါသည်။ ဦးပုညသည် လူ့သဘာဝကို နှံ့စပ်သိမြင်ရုံသာမက အရေးအဖွဲ့ကျွမ်းကျင်ပြီး အာဝဇ္ဇန်းကောင်းသောကြောင့် သူ၏ဟောစာများသည် ရသ မြောက်၍ ဖတ်ချင်နာချင်ဖွယ် ဟောစာများ ဖြစ်လာရပါသည်။

နိဂုံး

ဥပကဆာဝါဟောစာသည် မူရင်း အတည်အခံရေးဖွဲ့သည့် တထာဂတဥဒါန ဒီပနီကို အခြေခံသော်လည်း ဦးပုည၏လက်ရာဖြစ်သည့်အလျောက် စာဟန် သွက်လက်ပြီးလျှင် ကိလေသာဆိုးကျိုးကို သိမြင်လာစေပါသည်။ ဦးပုည၏ အာဝဇ္ဇန်း ကောင်းမှုကြောင့် လောကတွင် မြင်ဖူး၊ တွေ့ဖူးသော လူ့စရိုက်၊ လူ့သဘာဝများကို မြင်ယောင်လာအောင် ရေးသားနိုင်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

ကျီးသဲလေးထပ်ဆရာတော်၊ ရွှေတောင်။ (ခုနှစ်မပါ။ ဇိနတ္ထပကာသနီ၊ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်။

ကြီးမောင်၊ ကြေးမုံ။ (၁၉၆၉)။ *သီးခြားဝင်္ကံပါ*၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ စပယ်ဖြူစာပေ။

ကြူကြူသင်း၊ မ။ မာ-၇၂ (၁၉၉၅)။ *ဦးပုည၏ ဥပကဆာဝါဟောစာလော့လာချက်*၊ မဟာဝိဇ္ဇာ (မြန်မာစာ)ဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသောကျမ်း၊ ရန်ကုန်။

ခင်မင်၊ ဓနုဖြူ။ (၂၀၀၄)။ *ဘာသာအမြင်၊ စာပေအမြင်* ။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချို။

ဇော်ဂျီ၊ (၂၀၀၄)။ *ရသစာပေအဖွင့်နှင့်နိဒါန်း*။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ။

ဇော်ဂျီနှင့်အများ။ (၁၉၆၃)။ *ဦးပုညစာပေနှင့် ရှုထောင့်အထွေထွေ*။ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ချိုးညွန့်ပုံနှိပ်တိုက်။

ဒီပဲယင်းဆရာတော်။ (၁၉၅၀)။ *တထာဂတဥဒါနဒီပနီ*။ ဒုတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်။

ပုည၊ ဦး။(၁၉၅၉)။ *ဥပကနှင့်ဆာဝါ ဟောစာ* ။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။

မိုးမြေ၊ မ။ (၂၀၀၉)။ *ဝတ္ထုရှည်သဘောတရား၊ ဝတ္ထုရှည်အတတ်ပညာ* ။ရန်ကုန်၊ ရွှေကွဲကော်စာပေ။

မြန်မာစာအဖွဲ့။(၁၉၉၃)။ *မြန်မာအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်*၊ ပထမအကြိမ်။ ရန်ကုန်၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ် ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းပုံနှိပ်တိုက်။

သန္တာအောင်၊ မ။ မဟာသုမ-၆။ (၂၀၀၅)။ *မြန်မာဟောစာများ၏ ယေဘုယျလက္ခဏာလော့လာချက်*၊ မဟာသုတေသန မြန်မာစာဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသောကျမ်း၊ ရန်ကုန်။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Htin Aung, Mg. 1935. *Burmese Drama*, London, Oxford University.